

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt X. De iniuriis in corpus proximi per stuprum & adulterium, deque congrua restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

CAPVT DECIMVM.

De iniuriis in corpus proximi per stuprum & adulterium,
deque congrua restitutione.

Constat Dubitationibus 7.

NOTANDVM, esse varias luxuriae species, vt docet D. Thomas infra quaest. 154. art. 1. inter quas duae sunt, quibus potissimum iniuria fit proximo, *stuprum & adulterium*. Quare de hisce duabus dicendum, & de restitutione huc pertinente; de ceteris infra lib. 4. cap. 3.

DUBITATIO I.

Vtrum stuprum, si fiat consentiente puella, contineat specialem deformitatem vel iniuriam supra simplicem fornicationem.

1 *Stuprum.* Caietanus 2. 2. quaest. 154. art. 6. fuse nititur probare, *stuprum* (seu deflorationem virginis) per se conuenire specialem deformitatem, atque adeo specialem iniuriam in ipsam puellam, & in parentem eius, sub cuius custodia manet, eo quod per illud violetur & referetur claustrum virginale, cui per se debetur parentis custodia.

2 Dico Primò, Si puella non est sub potestate parentum, vel tutorum, vel si illis consentientibus se patiatur violari; illud stuprum non continet specialem malitiam mortalem supra fornicationem. Ita Sorus in 4. d. 18. qu. 2. art. 4. post septimam conclusionem, & Petrus Navarra lib. 2. de restitutione. cap. 3. nu. 433. Probat; quia in stupro non est speciale peccatum, nisi sit specialis iniuria; quod etsi quidam negent, tamen ceteri cum Caietano fatentur: sed hic nulla est iniuria; quia consentienti non fit iniuria: ergo, &c.

Violatio virginis. Dices ex Caietano, Nec ipsa, nec parentes poterant consentire: sicut nemo potest consentire vt sibi abscindatur manus: atqui per stuprum fit scissio quadam & ruptio membri: ergo fit verè iniuria, etiam si consentiant.

3 Respondeo Primò, Verius esse, nullam fieri rupturam, vt peritissimi Medici docent, Deinde, etiam si esset aliqua ruptura, illa per se non est illicita; nam potest fieri per actum matrimonij: & in se considerata, est parui momenti; cum non laedat naturam.

Tertio, Si alicui volenti absunderetur manus, non fieret ei iniuria: vt docet Bañes ex D. Thoma in 4. quaest. 64. art. 5. in fine; & constat ex dictis supra cap. 7. Dub. 3. multo ergo minus, ob innocuam illam rupturam. Denique, ipsa est domina sui corporis, & habet ius vtendi eo, etiam ad hoc opus; ita vt nemini faciat propriè iniuriam: sicut corrupta nemini facit iniuriam, si suo corpore abutatur.

Dices Secundò ex Caietano, Si stuprum non habet peculiarem malitiam, quando parentes & puella consentiunt, ergo neque adulterium, si maritus & vxor consentiant.

Resp. Negando consequentiam: violatur enim

indissolubile illud vinculum, quod matrimonij contractus induxit, quod non est in mariti potestate. Vnde etsi vterque consentiat, adhuc duplex in adulterio malitia remanet. Primò, quia est commercium earum personarum, inter quas nullum matrimoniale vinculum intercedit: sic enim habet turpitudinem fornicationis, estque contra castitatem. Secundò, quod per illud violetur insolubile vinculum, quo naturè Auctor alterum alteri obstrinxit, quodque Sacramenti sanctitas confirmavit. hac ratione habet malignitatem adulterij, estque quodammodò contra iustitiam, vt multi DD. volunt; quia coniunx iure illo cedere non potest. non tamen propriè est iniuria in coniugem: vt ex dictis supra cap. 7. Dub. 3. constat, de hoc infra lib. 4. cap. 3. Dub. 10. plura.

Notandum tamen est, Bañes supra constituere malitiam propriam stupri in quadam deformitate, non contra iustitiam, sed contra castitatem; quia natura ordinauit illam integritatem ad placendum viro in matrimonio. Sed profectò, hæc obligatio videtur parui momenti; nam potest abstinere à nuptiis: potest etiam ita agere, vt vir non percipiat fuisse corruptum. denique potest ante matrimonium cum illo pacisci, vel esse parata perferre ipsius molestias. Vnde etiam ipse non multum huic sententiæ inhaeret.

Dico Secundò, Si puella potestati parentum subiecta, absque illorum consensu patiatur se violari, illa violatio non continet specialem culpam mortiferam, ratione resignationis claustrum virginis: quamuis ratione mæroris & infamiae, quam adfert parentibus, possit interdum specialem & grauem culpam continere. Prior pars sequitur ex dictis, quia ipsa est domina sui corporis, nec parens maius habet ius in corpus filiae inuolatae, quam violatae. Secunda pars patet, quia ingens mæroris parentibus inde solet obueneri, ob dedecoratam familiam, & ipse frustratas. Sed hæc incommoda per accidens coniuncta sunt violationi virginis; nempe ratione euulgationis: si enim occulta maneret, nihil tale sequeretur. Adde, eadem sequi posse ex fornicatione filiae corruptæ. Vnde patet, hanc malitiam non constituere propriam speciem stupri. Est tamen valde ponderanda; quia potest esse mortifera, vt pote quæ fit contra charitatem proximorum, & pietatem seu reuerentiam parenti & familiae debitam; & sæpè ex ea grauissima mala, vt inimicitiae & caedes, sequuntur.

Dico Tertio, Si puella consensit liberè in sui violationem, non est propriè *stuprum* à fornicatione specie distinctum, sed tunc demum propriè est tale, quando violatio fit ipsa omnino inuita. Vbi aduerse, *stuprum* aliquando accipi pro omni coitu lege prohibito. sic etiam adulterium, & sodomia, & incestus, *stuprum* vocantur: vt patet L. Inter liberas. & de adulteriis. aliquando accipitur strictius: & sic in virginem & viduam committi-

4
Adulterij
coniuge
consentiente.

5
Si parens
non consentit.

Potest ad-
dere mali-
tiam mor-
tiferam
ratione
mæroris
& dedeco-
ris familiae.

6
Si consensit
ipsa sola.

mittitur: vt habetur eadem Lege. Sed propriissime accipitur pro violenta virginis corruptione: quæ Græcis propriè dicitur *εδοξε*, id est, corruptio: vnde *stupratores & corruptores* virginum propriè dicuntur, qui vim inferunt: & sic propria ratio *stupri* consistit in hoc, quod virginitati seu claustro virginali vis adferatur. Quare supra fornicationem, addit iniuriam in puellam, qua per vim integritas corporis (quæ maximi fieri solet) ei adimitur. vnde est grauissimum peccatum, pœna mortis plectendum.

Stuprum propriissime.

7 Raptus.

Differt autem à *raptu*, quod *raptus* vim includat, qua puella abripitur à domo sua, vel paterna, & locum habere potest in corrupta: *stuprum* autem tantum in integra, & potest fieri sine omni raptu: sicut & *raptus* potest fieri sine violatione.

8 Delectationes morose in virgine, vel circa virginem.

Ex his sequitur, cogitationes seu delectationes morosas in virgine, & in adolescente circa virginem, etsi sint peccata mortifera, non habere tamen specialem malitiam mortiferam supra alias delectationes morosas, nisi coniunctæ sint cum voluntate inferendæ violentiæ.

DYBITATIO II.

Ad quid teneatur corruptor virginis, si non promisit ei coniugium.

9 Si sponte consentit.

Respondeo & Dico Primò, Si puella liberè consentit, ipse ad nihil ei tenetur. Sequitur ex dictis, quia volenti non fit iniuria: neque tunc est propriè *stuprum*. Addo cum Soto lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 2. neque parenti eius quidquam tunc debet. Ratio est; quia nec illi fit iniuria; nisi forte quatenus censetur lædi honor, & dedecorari familia. puella enim est domina sui corporis. Neq; D. Thom. qu. 62. art. 6. ad 3. contrarium tenet, vt quidam dicunt. Similiter ad nihil tenetur, si puella remisit dampni compensationem. potest enim cedere iure suo, quod habet ad detrimenta nuptiarum faciendæ, præsertim cum liberum ei sit a nuptiis abstinere.

10 Si vi vel fraude inducitur.

Dico Secundò, Si vi aut fraude vsuram corporis extorsit, etsi absque promissione, tenetur tamen vel eam sibi matrimonio copulare, vel damnum reparare. Ita docet Nauar. c. 16. n. 16. & sequentibus, Silu. ver. Luxuria, quæst. 5. Anton. 2. p. t. 5. cap. 6. §. 1. & alij. Probat; quia damnum tunc per iniuriam illatum est, ergo debet rependi. hoc autem fiet vel matrimonio, vel dampni æstimatione.

Sed contrà, c. 1. de adulteriis, dicitur: *Si quis seduxerit virginem nondum desponsatam, dotabit eam, & habebit uxorem.* quod desumptum est ex cap. 22. Exod. & c. 2. *Disponimus, vt quam stuprauerit, uxorem habeat; ac si rennuendum putauerit, corporaliter castigatus & excommunicatus, retrudatur in monasterium.* hinc non solum ad alterum, sed ad vtrumque teneri dicitur: nec solum ad æstimationem dampni, sed ad integram dotem.

11

Resp. Hæc intelligenda esse, post sententiam Iudicis, vt rectè docet Siluest. suprâ. ante enim sententiam non tenetur, nisi ad alterum. neque ad integram dotem, sed solum quanti plus valebat spes nuptiarum, quam adhuc integra habebat: nam lure naturæ ad amplius non tenetur. ita Couarru. 2. p. de sponsal. c. 8. §. 8. n. 19.

Dixi, absque promissione, quia si intercessit promissio, implenda est, vt statim dicemus n. 35.

12 Si parens nolit admittere matrimonium.

Petes, Quid si parens vel puella nolit admittere matrimonium, vtrum ipse damnum teneatur reparare pecunia? Respondeo, Si vi deflorata fuit, potest recusare ipsius matrimonium, & exigere quanti plus eget ad alteri liberè pro sua conditione nubendum. Idem dico, si fallaciter inducitur, vt si adolescens fingebat se nobilem vel diuitem, vt eam deciperet. qui enim fingit aliquid, ob quod ipsa consentit, & cupit gratificari, sine quo nullo modo consensisset; iniuriam ei facit, ac proinde tenetur de damno secuto. Couarr. tamen p. 2. de sponsalibus, cap. 6. §. 8. n. 19. existimat, puellam in hoc casu admittere debere matrimonium, si ipsius conditio ei respondeat. quæ sententia nititur quadam æquitate. Sed verius putamus, eam in rigore non teneri acceptare: quia circa ipsum decepta fuit per iniuriam; vt existimaret esse alterius conditionis quam reuera sit; quæ deceptio causa fuit dampni: vnde potest iustam compensationem exigere.

13 Si ipsa velit.

Sed, Quid si ipsa velit matrimonium, teneturne corruptor? Respondeo, si nec tacitè nec expressè promisit, (vt si vi aut minis extorsit) non tenetur ante sententiam, sed sufficit in foro conscientiæ, dampni illati compensationem præstare, siue vi siue fraude & mendacijs illam induxerit; modò promissio non interuenierit.

14 Si precibus inducitur.

Petes, Vtrum adolescens teneatur ad alterum prædictorum, si precibus importunis vsuram corporis impetrarit? Quidam putant non teneri, nisi coniunctæ fuerint minæ, aut metus reuerentialis; vt, si erat illius dominus, aut superior, aut magnæ auctoritatis, cui ipsa nihil audeat recusare: ita Petrus Nauar. lib. 2. cap. 3. num. 444. & quidam alij recentiores: quæ sententia est satis probabilis, & ordinariè vera. Fieri tamen potest, vt importunitas tanta sit, vt ratione illius solius teneatur: vt si adeò importunè eam sollicitet, vt ipsa malit graue illud virginitatis detrimentum pati, quam assiduè tam improba sollicitatione encitari. Tales erant preces Dalila, quibus expugnauit Samsonem. Sed hoc rarum est: quia molestanti illam plerumque aliter excutere possunt, concepta ira, qualem in hac causa decet. deinde quantum initio videatur multum repugnare; postea tamen sæpè libenter consentiunt. Promissa verò vim non adferunt, sed blandiè alliciunt: multoq; magis munera. alioquin qui promissis vel muneribus impetrasset officium, vel legatum, teneretur ad restitutionem, quod non est probabile. vide plura infra, cap. 17. dub. 6.

Promissa & munera.

15 Si a quò commodè nupsit.

Dico Tertio, Si puella vi aut fraude violata, fortè postea æquè commodis posita est nuptijs, ita vt nihil detrimenti acceperit; non debet ei quidquam necessariò restitui. Ita docet Nauar. cap. 16. numer. 17. & 19: multique recentiores. Probat; quia neque pro ipsa defloratione pudicitia, vt quæ irreparabilis sit, & pretio non æstimanda; neque pro damno inde secuto, cum nullum re ipsa secutum sit.

16 Periculum dampni.

Dices, Stuprator constituit eam in periculo non inueniendi commodas nuptias; quod periculum est pretio æstimabile: ergo debet rependi.

Respondeo, Inferte alteri periculum, etiam vitæ & fortunatum, non obligat ad restitutionem, nisi damnum re ipsa sequatur. huic tamen

non obstat, quin aliqua compensatio possit in pactum deduci, antequam se periculo quis exponat. v. g. possum iuste exigere 100. vt me exponam vitæ periculo; tamen si alius me iniuste adducat in tale periculum sine pacto, non tenetur ad vllam restitutionem, si fortè damnum secutum non fuerit. quia periculum etsi magni aestimetur ob damnum quod potest sequi; si tamen non sequatur re ipsa, nihil pro illo restituendum, (nisi pactum interuenerit) nam periculum damni, non est damnum.

17
Si aequè bene nupsit.

Dices Secundò, Ergo puella, quæ iam 100. acceperat pro defloratione, tenebitur restituere, si postea aequè bene nupsit, & nihil incommodi est perpessa. Respon. Negando conseq. Primò enim, poterit retinere pro ipso pudicitia: damno: iuxta alteram sententiam, quæ probabiliter sentit, illud esse pecunia reparandum. Secundò, etiam iuxta nostram sententiam non tenebitur. Ratio est, quia qui in aliquo periculo vitæ, fortunarum, vel infamiam est constitutus, potest pacisci cum eo qui ipsum per iniuriam in tale periculum coniecit, de damno quod probabiliter timetur. & quamuis postea non obuenerit, poterit tamen pretium conuentum retinere, & si nondum solutum fuerit, poterit ex vi pacti exigere; eò quòd illud periculum, quod alter præstare debebat, in se suscepit, quod enim damnum non euenierit, vel suæ industriæ, vel benignæ Dei prouidentia: adscribat. Confirmatur, quia potest quis pacisci de lucro cessante, vel damno emergente, antequam eueniant (nempe, certo pretio periculum horum in se recipiendo:) nec tenetur restituere pretium conuentum, etiamsi non eueniant, quando alterius causa hoc periculum suscepit. ergo etiam poterit, quando alterius culpa in periculum coniectus est; quia tunc ille tenetur periculum præstare. Debet tamen hoc pactum iniri, dum periculum adhuc durat: nam si nullum sit amplius, non est pretio aestimabilis eius præstatio: itaque tunc pro ea non poterit quidquam exigere. Similiter, nec heredes puellæ poterunt exigere, si ipsa ante tempus nubendi obierit, & ante obitum pacta non fuerit: quia damnum non est secutum. Denique si postquam pacta est, condonauerit: potest enim hanc condonationem facere, etiamsi sub parentum cura fuerit; quia non parentibus, sed ipsi debetur.

19
Potest condonare.

DUBITATIO III.

Ad quid teneatur corruptor, si eam decepta promissione coniugij.

20
Teneatur an ducere.

Respondeo, Si promisit coniugium, & ea spe seu conditione vsuram corporis impetrauit, tenetur eam ducere, etiamsi factè promississet. Est communis sententia DD. Probatur, quia hæc promissio facta est in modum contractus; vnde cum ipsa ex parte sua compleuerit contractum, tenetur etiam ipse complere, prout exterius iudicio prudentum sonat; alioquin si tali artificio uti liceret, infinitis fraudibus humana commercia paterent. Confirmatur, quia ipsa, consentiendo bona fide in copulam pro matrimonio futuro, Ius Iustitiæ acquisiuit ad ipsius matrimonium, cui Iuri non potest ipse satisfacere, nisi consentiendo

in matrimonium. Vnde sequitur, non satis esse eam dotare, vel largis donationibus damnum sarcire, si ipsa nolit acquiescere. Idem dicendum, si animo ficto cum eo per verba de præfenti contraxit, eò tantum fine vt ea potiretur: vt docet Sorus in 4. d. 29. q. 1. ar. 3. & Adrian. qu. 2. de matrimonio, & alij. Etsi enim matrimonium illo casu sit nullum, tamen manebit obligatio eam ducendi, si ipsa velit, ratione iniuriæ & damni secuti.

21
Quibus casibus non teneatur ducere.
22
1. Si mulier superes.

Aduerte tamen, excipi aliquot casus, quibus non tenebitur eam ducere, sed sufficiet aliter damnum sarcire. Primò, Si ipse longè sit nobilior vel opulentior, idque ipsa sciuerit; tunc enim facillè potuit suspicari, ipsum simulatè nuptias promittere, vt ea frueretur.

Dico, si ipsa id sciuerit, quia si omnino ignorauit ipsius conditionem, & exterius non habuit vllam causam suspiciandæ fraudis, tenebitur eam ducere, si ipsa velit. ita Petrus Navarra supra, & multi alij DD. Ratio est, quia tenetur ex parte sua contractum complere, ne ipsa detrimentum patiat. Neque illa facit iniuriam exigendo promissum; quia pacta sunt corpus pro corpore, bona fide, reliqua, vt diuitia, nobilitas, per accidens se habent ad hunc contractum. Quidam tamen dicunt, posse eum pecunia satisfacere arbitrio prudentum: quod est probabile. insinuat D. Thomas in 4. d. 28. art. 2. ad 4. ait enim, quod teneatur eam ducere, si sint æqualis conditionis, vel si ipsa est melioris conditionis; indicans non teneri, si ipse sit melioris. Idem tamquam valdè probabile tenet Corduba lib. 1. sui Quæstion. quæst. 13. Ratio est, quia qui in contractu factè aliquid promittit; quod est longè melius, non tenetur illud dare, sed sufficit vt det aliud, quod iudicio prudentis sit æquale. sufficit enim ad iustitiam, vt contractus reducat ad æqualitatem.

23
An pecunia compensari.

Secundò, Si ex alijs coniecturis facillè deprehendi poterat, ipsum non sincerè agere (vt verbis ambiguis uti, inconstanter loqui, nimis vt exaggerationibus.) Ratio est, quia in his casibus puella facillè potest aduertere vel suspicari, ipsum reuera nihil seriò promittere, sed se ludificari. Virum verò teneatur tunc damnum, si quod secutum fuerit, rependere, dubium est: quidam putant teneri, quia per iniuriam causam damni dedit, fraude enim & mendacio eam decepit. Sed verius videretur non teneri. si enim fraudem facillè potuit aduertere, non præsumitur decepta, sed fingere deceptionem, vt ait D. Thom. supra, & Siluest. Matrimonium quarto q. 8. Tabi. v. Matrimonium 2. q. 7. & Fumus v. Restitutio n. 22. citatque D. Thomam & Vercellensem.

24
2. Si aduersitas non sincerè agere.

Tertiò, Si aliquod impedimentum legitimum interuenerit, vt si fiat eius affinis, si ducat aliam per verba de præfenti, si sacros ordines suscipiat, si graue aliquod damnum vel scandalum ex tali matrimonio sequeretur: denique, si pater nolitea dare. In his casibus sufficit damnum sarcire, de hoc tamen vltimo est difficultas. nam si corruptor non admittitur à parente puellæ ad matrimonium, paratus alioquin promissorum fidem præstare; cur in conscientia teneatur alio modo damnum sarcire? Quidam distinguunt; si ex animo promississet, ad nihil aliud obligandum, quia nullam iniuriam intulisset. si autem animo fallaci promississet, tunc à parente & à puella posse repudiari tamquam impostorem & pudicitia: infidiatorem,

26
3. Si impedimentum.

DUBITATIO IV.

Vtrum is, qui ante voverat ingredi Religionem, si postea puellam sub promissione vera vel ficta matrimonij deceperit, possit ingredi.

Respondeo, Non posse intrare, sed teneri eam ducere, vt passim DD. tradunt: si tamen ipsa votum eius omnino ignorauit, & recuset omnem aliam satisfactionem. Probat: Quia ingressus Religionis iam factus est ei illicitus; non enim potest ingredi, nisi grauem iniuriam irrogando puellae; ergo, &c.

Secundo, a simili. Si ego vouissem 100. dare in eleemosynam, & postea inferrem alteri damnum tanti aestimatum, nec haberem aliunde, quo illud compensarem; tenerer dare illa 100. Deo vota, nec possem persolvere votum, omissa damni compensatione; quia obligatio strictae iustitiae praeponderat obligationi religionis: ergo similiter hic, cum ratione contractus & damni pudicitiae, corpus illius sit obnoxium puellae, nec aliter possit ex aequo sarciri, nisi cum illa contrahendo, tenebitur contrahere, & etiam consummare matrimonium: nam contrahendo & non consummando, non censetur reparatum damnum pudicitiae, nec occurreret efficaciter infamiae imminenti.

Tertio, Quia puella bona fide ex parte sua compleuit contractum, cum damno suae pudicitiae: ergo alter tenetur complere ex parte sua. Neque puella tenetur admittere aliam compensationem, tum quia pudicitia non est pecunia aestimabilis, tum quia non tenetur subire infamiam amissae virginitatis, vt ille votum suum impleat.

Aduerte tamen, si puella sciuit eum habere votum castitatis vel Religionis, non potest vrgere ipsius nuptias; quia non bona fide contraxit, cum videret ipsum non posse nuptias promittere. Sed, teneturne tunc aliter compensare? Certè non videtur teneri; (nisi forte persuaserit puellae se facile obtenturum dispensationem) quia non fuit ab ipso decepta. sciuit enim, quod promissum est, non posse ab ipso licite praestari.

Petes, Vtrum in his casibus impetrari debeat dispensatio voti? Respondeo, non videri necessarium; quia executio voti facta est illi illicita. consilendum vt petatur; quia aliàs tenebitur ex parte sua seruare castitatem, si eam vouit; vnde non poterit debitum petere, sed tantummodo reddere, ea implicite vel explicite petente.

Quod dictum est de eo, qui promissione matrimonij virginem deceperit, non posse illum ingredi Religionem absque ipsius consensu; idem dicendum de eo, qui contractis sponalibus non obtinuit quidem vsuram corporis, sed magnam familiaritatem, quae moueat suspicionem copulae, ita vt absque notabili infamia puellae non possit recedere a contractu. ita Corduba & Lopez supr. n. 29. citati. Ratio est, quia non potest hanc iacturam aliter sarcire. Idem dicendum si erat vidua bonae famae, & non infimae fortis, ob eandem causam. Denique idem docet Sancius lib. 8. disput. 36. si puella vi vel dolo fuit deflorata, vel precibus violentiae aequipollentibus; & corruptor vt huic iniuriae satisfaciat, sponte promittat ei matrimonium: tunc enim tenetur stare promissis, nec potest illam inuita Religionem capessere. Ratio est, quia ex

27
no tenetur compensare pecunia.
torem, & tamen ratione iniuriae teneri nihilominus damnum sarcire. Sed verius puto, in conscientia ad aliud non teneri, quam ad implendum promissum, ducendo eam in vxorem; sic enim abunde videtur satisfacere pro iniuria per fictionem illata. Quod confirmatur ex aliis contractibus; si enim fidei tibi promittam mutuum, eoque nomine tu emas merces; facio tibi iniuriam, & teneor sarcire damnum, nisi seruem promissum: si tamen seruare volo, tu verò nolis accipere, non teneor damnum secutum compensare.

28
4. Si fornicata fuerit.
Quarto, Si illam contingat postea cum alio fornicari, prior non tenebitur eam ducere. Ratio est; quia in promissione sponalium haec conditio tacite subintelligitur. Sed difficultas est, Vtrum tunc teneatur illi aliter satisfacere? Respondeo, non teneri, nisi ante fuerit conuentum. nam ex vi promissionis solum tenetur ea ducere. quae obligatio extinguitur per superuenientem fornicationem. vnde nisi antea fuerit mutata in obligationem pecuniariam, nihil ei ex iustitia debebitur.

29
5. Si ipsam decepsit.
Quinto, Si dicenti se virginem, promissit nuptias, vt ea potiretur, & postea deprehendat, non esse virginem, non tenebitur stare promissis. ita Lopez 1. p. cap. 76. citans pro se Armillam. idè tenet Corduba lib. 1. q. 13. sui Questionarij dicto 3. Ratio est; quia sicut eam decepsit, ita vicissim ab ea deceptus est: itaque est compensatio iniuriae. vnde nec videtur pecunia compensare debere. cur enim teneatur, cum ab ea deceptus sit? Confirmatur; quia si serio promississet, non teneretur propter illam deceptionem: ergo neque dum fidei.

30
6. Si non erat virgo.
Sexto, Si putabat illam esse virginem, & in coniunctione deprehendat reuera non fuisse, quamuis ex verbis eius deceptus non fuerit. quo casu non tenebitur illam ducere: vt docet Corduba supra lib. 1. q. 13. quia illa causa sufficiens est ad soluenda sponalia; tenebitur tamen, iuxta praedictum Auctorem, pecunia compensare; quia ipsa illum non decepsit fraude aliqua. Contrarium tamen fortè non improbabile, quia si serio promississet, non solum non teneretur eam ducere, sed neque dotare. Nam ex vi promissionis solum obligatur ad eam ducendam; quae obligatio cessat ex eo, quod deprehendat non esse virginem; vt alibi dictum est. quam sententiam inuenio probatam doctissimo viro Thomae Sancio libr. 1. de matrimonio disput. 10. n. 12.

31
Si sciebat non esse virginem.
Aduerte tamen, Si sciebat eam non esse virginem, & promissit ei matrimonium fidei, ad obtinendam copulam, ea secuta, tenebitur illam ducere, si ipsa velit; quia ipse deceptus non fuit, & illa ex parte sua, praestitit conditionem contractus. ita docet Siluest. verb. Matrimonium 4. qu. 8. Paul. d. 28. q. 1. ar. 2. concl. 4. Contrarium tamen esse verius, si non timetur infamia, docet Thomas Sancius, citans Lopezium, Veracruz, & reliquos. quare sufficere compensare pecunia. Ratio est; quia corrupta, exigendo tale matrimonium pro corporis sui vsura, nimium exigit. Non enim tanti aestimatur copula cum corrupta, vt matrimonio eius debeat compensari. Vnde cum non teneatur ad matrimonium ratione promissionis, (vt quae nulla fuerit) nec ratione damni, cum nullum secutum sit, vt suppono: solum tenetur iudicio prudentis compensare copulam, per talem iniuriam obtentam. secus tamen si esset honesta vidua, & impenderet infamia.

32
Non potest intrare Religionem.

33
Si sciuit eam votum.

An aliter compensare teneatur.

34
Dispensatio.

35
Si sponsalia contraxit.

Si vi vel dolo deflorata fuit.

vi illius deflorationis iniuriosa tenetur illam ducere, vel dotare, iuxta cap. 1. de adulteriis, quod ex lege veteri translatum in Ius canonicum. Itaq; cum ratione iniuriae violationis tenetur ad alterum disiunctiue, vbi semel elegerit alteram partem, non potest mutare absque consensu puella.

Quod enim semel placuit, amplius displicere non potest: iuxta regulam 2 r. de regul. Iuris in 6. Quod intellige, si alterius interfit, vtridem Glossa: atqui hic plurimum interest puella te non mutare. Confirm. Quia cum obligatio est disiunctiua, facta electione alterius partis, haec sola debetur; vt patet in aliis debitis. electio autem in huiusmodi est debitoris; vnde debet esse libera. quare si metu cogatur ad illam partem, nempe ad promittendum matrimonium, non tenetur ad illam; sed soluendo dotem, vel damnum faciendum, est liber.

Si viduam vi vel fraude.

Si viduam honestam vi vel fraude absque promissione matrimonij cognouit, etsi postea ei promitteret matrimonium in satisfactionem, nihilominus possit alio modo pro iniuria satisfacere, & ita religionem ingredi. ita Sancius supra. quod intellige, nisi sequeretur illam grauis infamia, cui alia ratione non possit occurrere. Ratio est, quia talis promissio fuit omnino libera; (solum enim de deflorante virginem statutum est, vt tenetur eam ducere, vel dote augere, cap. 1. & 2. de adult.) vnde habet tacitam conditionem, Nisi religionem ingrediar. Sicut qui promissione pecuniae puellam deflorauit, etsi postea loco pecuniae promittat matrimonium, nihilominus potest religionem ingredi soluta pecunia promissa: quia cum sit promissio omnino libera, non a Iure imperata, habet tacitam conditionem praedictam.

Promissio libera.

Contraria sententia verior.

Verum etsi haec sint probabilia; verius tamen puto esse eandem rationem in foro conscientiae, siue promissio facta sit viduae honestae, siue virgini, in praedictis casibus, modo cetera sint paria. Ratio est, quia Ius illud cap. 1. de adult. non obligat ante sententiam Iudicis, vt supra dictum est, & communiter docent Auctores. Itaq; promissio illa matrimonij in vtroque casu censetur liberalis; ac proinde tacitam habens conditionem, Nisi religionem ingrediar. poterit ergo ingredi, soluendo dotem, aut prudentis arbitrio compensando, nisi per sententiam coactus fuerit illam ducere. Vbi etiam aduertendum, cum qui consentientem deflorauit, si postea ei matrimonium promittat, in foro externo cogendum vt eam ducat. Ratio est, quia quando vi vel dolo fecit secuta promissione, est compellendus, vt dictum est: atqui praesumitur ita fecisse; quia non videtur sponte consensisse: vnde cogetur, nisi probet illam vel non fuisse virginem, vel sponte praebuisse consensum, vt recte Sancius supra.

In foro externo.

DUBITATIO V.

Vtrum adulter teneatur aliquid restituere marito adulterae pro iniuria, si partus non sit secutus.

36. Respondeo & Dico Primò, Si nullum aliud damnum secutum est, non teneri quidquam pro hac iniuria marito illata rependere. Ratio est; quia iniuria ab omni damno separata, non debetur ex iustitia, nisi satisfactio, per signa doloris, veniae petitionem, &c. quae tamen locum non ha-

bet, quando iniuria ignoratur; vnde nisi maritus resciscat, non tenetur adulter ad talem satisfactionem. haec enim satisfactio non fit, nisi sentienti se iniuria affectum, cum consistat in placatione animi exacerbati. quòd si resciscat, & putetur cupere, tenetur: aliàs minimè.

Dico Secundò, Si maritus exigat satisfactionem pecuniariam, alter non tenetur eam praestare. Ratio est; tum quia tale damnum non est illatum; tum quia haec conuentio seu transactio pro iniuria adulterij, Iure est interdicta, L. Transigere. r. 8. C. de transactionibus, vbi dicitur: *Transigere vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est.* Idem vetatur L. Miles. 11. r. ad legem Iuliam, de adulteriis. quod idcirco Ius vetuit, ne maritus videatur suae vxoris lenocinium facere, eiusq; corpus ad quaestum tamquam leno prostituere. Si tamen maritus occultè transigeret cum adultero sine scandalo, non videretur peccare, nec ad restitutionem teneri; quia leges illae magis pertinent ad Iudices, ne concedatur actio, nimium in poenam, ob praesumptionem lenocinij; quam ad mores priuatos.

37

38

Occulta transactio non est illicita.

DUBITATIO VI.

Vtrum si secutus sit partus, teneatur adulter ad restauranda damna, quae consequuntur, marito vel heredibus legitimis, ex sustentatione eius & hereditatis partitione.

Respondeo & Dico Primò, Adulter non tenetur ad vllam damni compensationem, nisi ei moraliter certum sit, esse suam prolem. Vbi aduerte, non videri certum, quamdiu habet probabilem rationem dubitandi de contrario: vt dictum est 1. 2. q. 19. artic. 6. Id enim moraliter certum censetur, quod prudenter ita creditur, vt contrarium nullò modo videatur probabile: talia enim passim humano more certa dicuntur. Nunc probatur, quia in dubio, melior est conditio possidentis: nemo enim tenetur aliquid soluere, & re sua se spoliare, nisi ei constet se debere. consentiunt ferè in hoc DD. Quamuis enim quidam dicant illum teneri, quando probabiliter credit esse suam prolem, hoc tamen non est ita generatim intelligendum; sed quando ita credit, vt non habeat probabilem rationem dubitandi de contrario. Fieri enim potest, vt quis probabiliter credat esse suam prolem, & etiam probabilitatem habeat non esse: quo casu certum est non teneri. vide Sotum lib. 4. de Iustit. q. 7. ar. 2. Nauar. c. 16. n. 48. & 49.

39

Quid certum.

40

Dico Secundò, Si vllò modo suauit vel procurauit, vt adultera prolem susceptam marito supponeret, fingeretque esse eius prolem, tenetur de damno secuto; nempe de alimentis & hereditate, vnà cum adultera. Ratio est; quia vterque est causa totius damni.

41

Si suauit, tenetur.

Vbi aduerte, vtrumque teneri pro rata aequè primò; adulterum, quia vtriusque nomine suauit; adulteram, quia vtriusque nomine fecit. Quando enim consilium est in commodum consultoris, ipse tenetur primo loco, executor solum in defectum. si tantum est in commodum executoris, executor tenetur primò, consultor solum secundariò in defectum.

Consultor & executor.

defectum

defectum. si in commodum utriusque, uterque; tenetur æquè primò pro rata: in solidum verò, ex defectu alterutrius, vt inf. c. 13. Dub. 5. dicitur.

- 42 Dico Tertio, Si adulter agnoscat esse suam prolem, vel certè nullam habeat iustam rationem dubitandi, tenetur restituere saltem ea quæ impensa in alimenta prolis, à tertio anno ætatis & deinceps, quamdiu parens tenetur filium alere, quamuis non suaserit suppositionem. Est communis sententia Doctorum contra Sotum supra. Probat, quia pater à tertio anno tenetur alere filium & deinceps, donec sibi de alimentis providere possit; à partu autem ad tertium annum inclusivè, tenetur mater: colligitur ex cap. 2. De conversione infidelium. & probat ibidem Glossa. Et ex
- 43 L. Nec filium. 9. C. de patria potestate. Sed præcipua difficultas est de restitutione hereditatis, quam nothus ille cum aliis filiis, tamquam vnus ex legitimis prolibus, cernit.

Alimenta.
Sententia Soti & quorundam aliorum.
Quidam docent, etiam si adulter agnoscat esse suam prolem, tamen non teneri sarcire damnum legitimis filiis, ex illegitimi successione obueniens; modò non fuerit auctor suppositionis. docet hoc Sotus supra, & Henriquez lib. 1. De matrimonio cap. 21. vbi pro eadem sententia citat Pennam. Alij quidam recentiores, etsi contrarium teneant, tamen fatentur, hanc Soti sententiam non esse improbabilem.

Probari potest Primò, Quia iste adulter non est verè causa huius damni: neque enim illud intendit, neque sua actione attingit, sed aliena actione prouenit: nempe matris suppositione, & fictione, quæ illum tamquam legitimum marito suo supponit; cuius fraudis adulter non est auctor, nec consultor, vti ponimus.

Secundò, Si adultera procuraret sibi abortionem, non censeretur adulter causa homicidij: nisi foris suasisset vel adiuuisset: ergo similiter non censetur causa suppositionis, & consequenter neque damni ex suppositione secuti; non enim videtur esse magis causa suppositionis quam abortionis, cum neutrum consuluerit, & vtrumque ex sola voluntate adulteræ secutum sit: ipso materiam, circa quam vtrumque fit, dumtaxat suppeditante, id est, prolem.

- 44 Dices, censeri auctore huius suppositionis, quia matrem in eam necessitatem coniecit, vt necessariò deberet prolem supponere, alioquin debuisset se ipsam proderè. Respondetur, non idè censeri auctorem; quia nõ coniecit illam nolentè & inuitam in eam necessitatem, sed volentem: vnde ipsa sibi debet imputare, quòd in ea necessitate sit constituta. Addi potest, probabile videri, quòd etsi per iniuriam, illam in hanc necessitatem coniecisset, (quamuis teneretur illi de damno quod ipsa pareretur) non tamen obligatum iri heredibus, quibuscum illegitimus opera matris hereditatem diuidit, vt si constituam aliquem in necessitate accipiendi mutui aut vendendi suppellectilis, & ille ratione istius inopiæ faciat iniuriam tertio, non tenebor tertio, cui ille iniuriam, occasione inopiæ, fecit; sed illi, cui ego iniuriam intuli.

Contraria placet.
Verùm contraria sententia mihi placet, Primò, quia communis, à qua proinde in retanti momenti non est facilè recedendum. Secundò, quia non expedit in re tam nefaria fauere adulteris. Tertio, quia etiam si adulter non suaserit suppositionem, tamen est causa cur nothus ille

credatur esse legitimus filius mariti, idque iniquo modo, videlicet commercio cum vxore aliena.

Vnde cum ex iniurioso factò ipsius sequatur hæc falsa credulitas; censetur etiam causa damni, quod ex illa credulitate nascitur.

Neque dici potest, hoc damnum inde nasci per accidens; quia sicut ille error vt plurimum sequitur ex tali factò iniquo, ita ex errore damnum: idque facile erat prauidere.

Et confirm. quia adulter verè est causa suppositionis: hoc ipso enim quo facit nasci prolem ex aliena vxore, supponit illam marito eius tamquam esset ipsius vera proles. nam id sufficit vt censeatur proles mariti, & consequenter vt supponatur marito tamquam sua. ergo est causa suppositionis, & consequenter damni quod sequitur. Sicut si ipse poneret prolem viuam actu in vxore alterius, verè supponeret prolem marito, non minùs quam si occultè in domo, subtracta vel interfecta prole illius, supponeret extraneam. atqui eadem est ratio de semine, quod est proles in potentia: sicut perinde est, siue serpente actu, siue semen eius ponas in loco, vnde postea nociturus est.

Dices, Sola mulier supponit pariens in domo mariti, vel affirmans eius esse prolem.

Resp. Negando antecedens; quia non est opus ad suppositionem, vt dicat esse prolem mariti. Nam hoc ipso quo non est suspicio adulterij, censetur esse mariti; quare eo ipso quo causam dedit parienti, suppositionis crimen admittit. vnde cum non sola, sed vnà cum adultero causam dederit, etiam adulter est causa suppositionis. Nec refert etiam si foris non pariat; quia ad id non tenetur, nisi salua fama & vita commodè possit: & quamuis possit, non tamen idcirco, id omitendo, ipsa esset sola causa suppositionis: quia per hoc non excusaretur adulter; neque idcirco ex eius factò minus damni proueniret.

Similiter non excusaretur ille, etsi orta suspicione adulterij, ipsa iuret esse prolem mariti; quia damnum aliarum prolium semper ex eius factò iniusto sequetur, si nothus succedat. sicut quando duo causam efficacem damni futuri dederunt, non excusatur alter ex eo quòd alter causam illam occultet v. g. Titius & Caius propinarunt alicui latens venenum, vnde ille moriturus est, nisi ei succurratur. oritur suspicio de Titio: negat Titius: hinc fit vt ille moriatur: non excusatur Caius à restitutione, sed vnà cum Titio tenetur. quia causam efficacem dedit, vnde recipià damnum secutum est.

Hinc etiam patet, non esse necesse vt tempore adulterij extent liberi, quibus fiat iniuria. quia sufficit per actum iniustum poni causam, ex qua liberis extantibus damnum sequetur. Manet enim actus ille iniustus virtute in causa, velut in semine. sicut cum tyrannus legem iniustam scribit, quæ etiam ad 100. annos nocet.

Ex his facile soluas rationes sententiæ diuersæ.

DUBITATIO VII.

Ad quid teneatur adultera, si partus secutus sit.

Respondeo, & Dico Primò, Tenetur quantum fieri potest sine famæ dispendio & vitæ periculo, procurare, ne legitimi heredes ratione huius illegitimæ prolis aliquid detrimenti capiant.

Tenetur
compen-
sare.

capiant. Ita communiter DD. Vnde si habet parapherna, tenetur ea relinquere legitimis in compensationem. Similiter, si quid ex labore capiat lucri; ad quod ei etiam diligentia præstanda. Debet etiam solitos sumptus imminuere, quantum commodè potest, spectata conditione status, valetudinis, &c. Quòd si hisce modis non potest satisfacere, tenetur eum inducere ad capellendam Religionem, si ad eam videatur idoneus. Ratio est, quia omnibus modis debet cauere damnum heredibus.

48 Dico Secundò, Si hisce modis plenè potest damnum compensare, non tenetur ad aliud; sed potest permittere, vt illegitimus succedat. Ratio est, quia nullum tunc sequitur damnum legitimis heredibus.

Dices, Illegitimus per leges ciuiles est incapax hereditariae successionis: atqui hæc leges obligant in conscientia.

49
Potest enim
cum aliis
succedere.

Respondet Primò, Non esse incapax, quando eo nomine illa portio ceteris est compensata; & res omnino est occulta: neque in hoc casu leges illas accipiendas.

Secundò, Etiam si sit incapax, tamen potest permitti vt succedat, ne ipsa infametur: præsertim quando alij inde damnum non sentiunt, ob compensationem.

50 Dico Tertio, Etiam si nullo modo possit mater compensare damnum; non tenetur tamen proderi suum crimè marito aut proli, nisi moraliter certa sit damni auertendi. Est communis DD. præter Adrian. q. 1. de restitut. §. Sed restat, & Palud. in 4. d. 27. q. 2. a. 1. qui putant eam teneri sese proderi, quauis existimet se nihil effecturâ; quia, inquit, fieri potest, vt filius ei credat, & fortè eredit.

Non tene-
tur, si du-
bitet an
proderit.

Probatur nostra sententia; quia in dubio melior est conditio possidentis: ergo quamdiu prudenter dubitat an proderit reuelatio, non tenetur famam suam, crimen occultum pandendo, prodigere, multoq; minus, quando parum est credibile profuturum. Imò id magnæ esset imprudentiæ; redderet enim se infamem & exosam apud filium, & ipsum conijceret in magnos æstus animorum, quod non est faciendum absque certo fructu, de quo probabiliter non dubitetur.

51 Vbi aduerte Primò, Rarò accidere, vt adultera non habeat iustam rationem dubitandi an reuelatio proderit.

Filius non
tenetur
matri ha-
bere fidem.

Primò, Quia filius matri dicenti ipsum spurium non tenetur credere, etsi sciat ipsam adulteram fuisse, vt docet Glossa in cap. Officij. 9. de pœnit. & remissionib. & fatentur omnes Canonistæ in cap. Per tuas. 10. de probationibus, & Iurisperiti in L. Si posthumus. 14. 7. de liber. & posthumis. Ratio est, tum quia alleganti suam turpitudinem, nulla debetur fides: vt in regulis Iuris dicitur; quod intellige, cum alterius præiudicio, vt in præsentu casu accidit: tum quia, cum ipse & sua, & publica opinione sit legitimus, non tenetur cum tato suo incommodo se reputare illegitimum, nisi conuincatur. Itaque quamdiu subest aliqua ratio suspicandæ fraudis vel erroris, non tenetur credere. Tum denique, quia ingenium mulierum est, alios præter modum amare, alios odisse.

Secundò, Quia mater potest sibi persuadere, filium, etiam si credat animo, tamen verbis negaturum; nec idèd cessurum hereditate, sed potius omnia litibus & tumultibus misturum.

Aduerte Secundò, Si filius omnino conuincatur, (vt, quia mater testibus probat, parentem toto illo tempore abfuisse) tenetur non adire hereditatem.

52
Si contin-
etur esse
illegiti-
mus.

Dices, Qui alterum infamauit, tenetur reuocare, quamuis non putet aliquem crediturum: ergo mulier tenetur se filio aperire, &c. Ita Adrian.

Respondet, Si infamator certus sit nihil profuturum, non tenetur: si dubius, tenetur; quia ipse damnum intulit in fama, quod etiam cum famæ dispendio debet laeri. mulier autem ipsa damnum non intulit, sed solum causam dedit, ex qua damnum sequetur, non fama, sed pecuniæ: vnde tenetur impedire, si potest, etiam cum dispendio pecuniæ; non tamen cum dispendio vel periculo famæ.

Dico Quartò, Quamuis certa spes esset per reuelationem criminis, damnis heredum occursum iri; non tamen tenetur crimen suum patefacere, si inde periculum vitæ vel famæ sibi impendere putaret.

53
Non tene-
tur cum
vita peri-
culo.

De periculo vitæ est communis sententia DD. De periculo famæ docet Scotus d. 15. q. 2. sub finem. Gabr. ibidem q. 2. Caiet. q. 62. ar. 6. & opusculo 31. responsione 14. & Nauar. cap. 16. nu. 44. & c. 17. n. 89. vbi fusè & doctè id probat, &c. 28. nu. 47. Couarr. regula Peccatum, 1. p. nu. 7. Innocent. Panor. & alij Canonistæ in cap. Officij 9. de pœnit. & remiss. Castro lib. 2. de potestate legis pœn. cap. 11. Medina C. de restitut. qu. 3. Et quidem de periculo vitæ patet Primò, Quia vita nullo pretio est æstimabilis: ergo propter rei pecuniariæ restitutionem, non tenetur quis vniquam vitam prodigere aut periculo exponere.

Secundò, Quia in periculo vitæ cessat dominiorum distinctio, ita vt licitè re aliena tanquam tua vt possis: nec tenearis eam restituere, quamdiu periculum durat, vt si in fuga alienum equum concenseris, & ille perierit, ergo, &c. Hinc fit, vt etiam si amplissima hereditas, aut primogenitura, aut etiam regnum ad spiritum deuolui deberet; non tamen ad hoc impediendum vita exponi debeat. numquam enim potest esse tanta exteriorum bonorum copia, vt ipsam per se solam præferri vitæ oporteat. Si tamen spurius esset perditis moribus, ita vt ex dominatu eius timeretur mala Reipublicæ administratio; legitimus autem esset optimæ spei, teneretur adultera etiam cum vitæ periculo impedire spurij successionem. hoc enim non prouenit ex obligatione, qua tenetur impedire damnum legitimi heredis, sed malum Reipublicæ: estque hæc obligatio potius ex lege charitatis vel iustitiæ legalis, quàm iustitiæ commutatiuæ.

54
Nisi ma-
iora mala
impedeant.

Altera pars, quòd neque cum famæ periculo, Probatur Primò ex cap. Officij. 9. de pœnit. & remissionibus. vbi Pontifex consultus de quadam muliere, quæ partum sibi insigni artificio supposuerat, essetne absoluenda, cum crimen suum timeret marito detegere, respondet: Sicut mulieri, quæ ignorante marito de adultero prolem suscepit, quamuis id timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda, ita nec illi; sed compensens satisfactio debet iniungi per discretum sacerdotem. Hic Pontifex loquitur in genere de ea, quæ ob aliquam iustam causam timet marito detegere crimen; nempe ob periculum vitæ, vel famæ, vel etiam perpetuæ offensionis,

55
Neque
cum peri-
culo famæ.

Secun-

56
Res su-
perioris or-
dinis.

Secundò, Quia fama est res superioris ordi-
nis, quæ iuxta Regulam Caiet. & Nauari num-
quam est necessariò exponenda pro rebus inferi-
oris conditionis. Hinc enim fit, vt homo etiam
infimæ sortis non teneatur vitam exponere pro
maximis thesauris restituendis, vel fama, etiam
illustris hominis, reparanda.

Tertiò, Quia fama apud homines pecunia non
solet æstimari: & si quis eam sic æstimaret, præ-
optando pecuniam famæ, contra rectam ratio-
nem faceret; *melius enim est nomen bonum, quam
diuitia multa*, vt habetur Proverbiorum 22. quo
fit, vt etiam ad perfectionem pertineat pecu-
niarum renuntiatio; non tamen famæ & boni no-
minis; cum hæc ad ædificationem proximi, & rec-
tam officij administrationem pertineant. vide in-
frà cap. I. Dubit. I. 5.

Quartò, Quia quòd soli succedant legitimi,
legibus humanis est introductum; quæ non vi-

dentur obligare, sed omnino cessare, quando im-
minet tale dispendium.

Aduerte autem Primò, nos loqui de muliere
honestæ conditionis, & quæ pro tali passim habe-
tur: hæc enim propriè est bonæ famæ. Nam si su-
specta sit, vel adeò vilis, vt ipsius fama prudentum
iudicio parui sit pretij; putarem locum habere
posse sententiam Soti, famam iudicio prudentum
esse componendam cum æstimatione hereditatis:
quod tamen nõ admiserim de vera fama, qualem
honestæ conditionis & vitæ matrona possidet.

Secundò, si maritus sit vir valde bonus &
prudens, & pariter filius, ipsique rem silentio sint
compressuri, neque ideitò mulierem ofuri, aut
probris vexaturi; non censebitur se infamare,
quamuis crimen illis detegat. Vnde si hæ circum-
stantiæ adsint, & simul sit certa spes damni auer-
tendi, (quod sanè rarissimum est) tenebitur se
ipsa prodere.

C A P V T V N D E C I M V M.

De iniuriis famæ & honoris, per detractionem & contume-
liam, de quæ necessaria restitutione.

Completitur Dubitationes 27.

DUBITATIO PRIMA.

Quid sit fama & honor, & quo modo distinguantur.

Fama.

R

ESPONDEO, Iurisperiti sic de-
finiunt: *Fama est illase dignitatis
status, legibus & moribus compro-
batus.* Ita habetur L. Cognitionū.
5. 7. de extraord. cognit. sed hęc
tantum bona fama describitur.

In genere sic describi potest: *Fama est multorum
existimatio de vita & moribus alterius.* Sermo etiam
de hisce & rumor, fama dici solet, nempe à
fando. sed potissimum consistit in ipsa opinione
& iudicio interno; estque duplex, *Bona, Mala.*

In quibus
fama bona
sua sit.

Nos hęc solum de bona agimus, quæ potissimum
consistit in opinione virtutis & sapientiæ (in
quibus etiam intelligo functiones ex his procedentes);
hęc enim duo sunt propria hominis bona,
ob quæ sola est laude dignus; secundariò au-
tem in opinione ingenij, eloquentiæ, nobilitatis,
roboris, pulchritudinis, potentiæ, opum, & si-
milium; quæ etiam magni æstimantur apud ho-
mines, qui & famam ex hisce quarunt.

Honor.

Honor autem nihil est aliud, quam *testificatio
quædam excellentiæ alterius.* vt docet D. Tho. q. 103.
art. 1. ad 2. immediatè tamen est testificatio no-
stræ opinionis, de excellentiæ alterius, cum qua-
dam nostri submissione; & mediatè, ipsius excel-
lentiæ, nam signa externa immediatè significant
nostros conceptus & affectus; mediatè res ipsas.

Dupliciter
exhibetur.

Hoc autem fit vel verbis, vel signis. Verbis, vt
quando quis alterum honorificè compellat, vt sa-
pientem, eximium, magnificum, clarissimum, &c.
Signis, vt genuflexione, corporis inclinatione,
cessione primi loci, erectione statuæ, &c. qui enim
cupiunt honorari, nihil aliud optant, quam talia
signa suæ excellentiæ exhiberi.

Excellentia autem, quam respicit honor, po-
tissimum consistit in sapientia & virtute (quæ
etiam sanctitas dicitur); hæc enim habent præci-
puam excellentiam. Deinde etiam in aliis perfe-
ctionibus & dignitatibus vel moralibus, vel rea-
libus à Deo communicatis, siue mediante ratio-
ne naturali, siue supernaturaliter. Sic potestas,
quæ est in Principibus Ecclesiasticis & sæculari-
bus, & quæ in Sacerdotibus, est honoranda; quia
est communicatio quædam diuinæ potestatis; di-
gnitas quoque principij, seu causæ, quæ est in pa-
rentibus: denique omnis perfectio rationalis na-
turæ; quia est participatio quædam perfectionis
diuinæ, est aliquo modo ratio honorandi, si ni-
hil aliud impediatur. Quod addo, propter *dæmones
& damnatos*: qui quia in malo obdurati, & om-
ni ignominia digni, nullo honore sunt afficien-
di. Denique id quod singularem quemdam ordi-
nem, vel vt effectus, vel vt instrumentum ad has
ce perfectiones haber, etiam est ratio honorandi.
Sic nobilitas & diuitiæ honorantur: nobilitas,
quia ex præclarè gestis orta est; diuitiæ, quia ad
opera præclara facultatem præbent, suntque vir-
tutis instrumentum.

Ex his patet differentia honoris & famæ. nam
fama est opinio virtutis, sapientiæ, & rerum
præclarè gestarum alterius: honor autem est te-
stimonium excellentiæ. Fama igitur consistit in
interna opinione; & dum exit in opus externum,
dicitur laus, vel vituperatio: honor autem con-
sistit in externa significatione nostræ æstimati-
onis de excellentiæ alterius, & submissionis no-
stri. vnde supponit opinionem excellentiæ, & in-
tentionem exterius per aliquod signum eam te-
standi.

3
Excellentia
in quibus
consistat.

4

5
Discrimen
honoris &
fama.